

TAKO TEŽKO SMO UMIRALI

PRESTALI SMO HUDO ZLO V HUDI JAMI

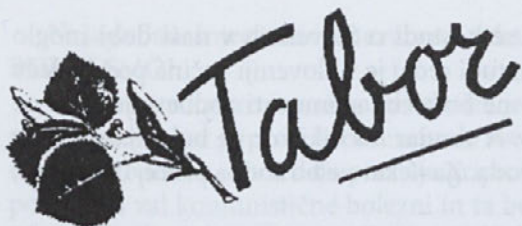

 Tabor

TABOR
7-9 • 2009

VSEBINA

Bolezen slovenskega naroda – Ivan Dolenc	241
Prva srečanja s politiko – Ruda Jurčec	244
Resolucija evropskega parlamenta	248
Ranjeni – Dr. Andrej Fink	251
Umorjeni Zorko Ščuka – Ivo Žajdela	252
Smrt in preživetje – Slovenija 1945	257
Šahovske figure	259
Prevarani	264
Hudo zlo iz hudih jam – 463 mumificiranih trupel	281
Darovali so	288

*Svobodni sveta
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!*

Julij–September 2009 • Ljubljana

Ivan Dolenc gimnazijski ravnatelj

BOLEZEN SLOVENSKEGA NARODA

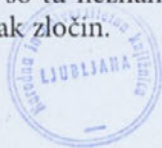
(Za Božič 1942 je izšla knjiga »Črne bukve.« Skoraj vse je točno. Bilo je nevzdržno stanje. V tej stiski in na tej osnovi se je začela organizacija obrambe proti nasilju komunistov – partizanov.)

Od leta 1809 do 1813 so bile naše pokrajine – imenovane ILIRIJA pod francosko okupacijo. Ko so v jeseni leta, 1913 Francozi zapuščali naše kraje, je zapisal francoski pisatelj Charles Nodier o prebivalcih Ilirije v uradnem listu *Telegraphe officiel* naslednje besede:

»Bilo je to ljudstvo brez morilcev, brez tatov, brez slabih ljudi, mogel si – kakor pravi benečanski pregovor – teh šestero ilirskih pokrajin prepotovati z denarjem na dlani. Bil je to narod, ki smo ga morali skoraj še učiti rabiti ključavnice in zapah, ki pa je z neomahljivo korajžjo odklonil giljotino. To je bila najboljša družba dobrih ljudi, ki jih je Bog postavil na zemljo; sredi med njimi bi si želel umreti.«

Kljub svoji preprostosti so bili naši predniki, kakor pravi Nodier, »izobraženi v vseh vprašanjih, ki se tičejo prave sreče in prave slave narodov«.

Osem let pozneje je isti pisatelj označil Kranjca, da je trezen, pobožen, gostoljuben in zmeren v vseh svojih nagnjenjih; revolucija, politična vrenja ali celo manjši neredi so tu neznani; v Ljubljani se skozi cela leta ne čuje, da bi se zgodil kak zločin.

Vprašajmo se sedaj, ali se bo tudi o Slovencih v naši dobi moglo zapisati kaj podobnega? Da, tudi sedaj je v Sloveniji večina prebivalcev taka, da se nam – upam – ne bo treba sramovati sodbe tujcev in ne sodbe poštenih domačinov. A vendar: to nikakor ne bo veljalo za vse pripadnike slovenskega naroda. Za nekatere bo sodba precej drugačna, kot je bila pred 130 leti.

Ali se bo za vse Slovence ki so živeli v letih 1941 do 1945 moglo reči, da smo narod brez morilcev. Tisoči in tisoči grobov naših najboljših mož in fantov, žena in deklet bo molče trobentalo, da je bilo v Sloveniji v teh dobrih štirih letih tako strahotno število morilcev, da bi kaj takega o našem narodu nikdar ne mogli misliti!

Ali se bo o nas tudi moglo reči, da smo narod brez tatov? To bo morebiti kdo lahko trdil, saj tat je tisti, ki krade na skrivaj, na tihem, pri nas pa se je ropalo pri belem dnevu.

Ali naš narod tudi danes odklanja giljotino? Lahko rečemo, da jo, ker del našega naroda mori svoje žrtve z veliko hitrejšim orožjem, ali pa jih kar žive in ranjene zmeče v brezna in jaške.

Ali je danes veliko ljudi, ki bi si želeli med temi morilci živeti in umreti? Mislim, da je veliko več takih, ki bi iz naših krajev bežali kot pred smrtjo, če bi le mogli.

Ali se tudi danes cela leta ne sliši o zločinih? Če bi v Ljubljani postavili križe na krajih kjer je bil storjen kak zločin, koliko križev bi že stalo po ljubljanskih ulicah? Če pa bi zaznamovali že vsa odkrita grobišča po deželi, bi bili zaznamovani vsi gozdovi, grape, jame brezna in rudniški rovi. Vsi ti križi bi nas spominjali, da smo umorili najboljše med nami. Eden teh križev bi nas spominjal, da smo umorili tudi svojega bana, najvišjega predstavnika tedanje oblasti v deželi, drugi bi nas opozarjal, da smo umorili edinega slovenskega generala, ki je branil našo vzhodno mejo pred tujci, človeka, o katerem tudi pošten nasprotnik ne bi mogel reči nič slabega.

Če torej primerjamo Slovenci sebe, kakršni so bili pred 130 leti, s temi, ki živimo danes po naši deželi, komaj moremo verjeti, da smo potomci istih ljudi, katerih moralni višini so se čudili tujci.

Našega današnjega stanja ne moremo drugače označiti kot z besedo: **BOLNI SMO!**

Bolezen, za katero je naš narod zbolel, je v naši dobi po Evropi zelo razširjena. Kakor je proti koncu minule svetovne vojne grozila Evropi »španska bolezen« in sedaj »prašičja gripa,« tako gre zadnje desetletje po Evropi val komunistične bolezni in ta bolezen se pojavlja sedaj pri tem, drugič pri drugem narodu, v težji ali lažji obliki.

Doživeli smo drugo svetovno vojno. Nastopile so razmere, ki so vezale naše moči v boju proti komunizmu. Bolezen se je razpasla tako, da uničuje nas in naše premoženje ter nas dobesedno spravlja na be-raško palico. Ta bolezen je delu našega naroda vzela razsodnost. Ne zavedajo se, da se svetovna vojna, kjer se bojujejo milijonske armade z najmodernejšim orožjem, ni odločila v dolenjskih, gorenjskih, štajerskih in primorskih gozdovih. Nekateri ljudje so pričakovali neko zlato dobo, raj na zemlji, ki pa ga nikjer ni, najmanj pa na vzhodu.

Misleč človek ne more razumeti, da se ljudje navdušujejo za razmere, ki obstajajo le v oblakih, kot fata morgana.

Zakaj se je Rusija tako zapirala pred Evropo, če je bilo tam tako krasno življenje? Zakaj niso boljševiki vabili drugih narodov sveta, naj pridejo pogledat raj, ki so ga ustvarili. Zakaj so tistega, ki se mu je posrečilo priti v Rusijo, skrbno spremljali, da je mogel videti samo tisto, kar so mu pokazali, da pa ni mogel brez policijske kontrole priti v neposreden stik z ljudmi.

Pri nas poznamo komunizem od blizu po naših komunistih. Spoznali smo njegove sadove, to pa so bili: umori, ropi, požigi, laž. Ne moremo si misliti, kako bi nas lahko osrečili ljudje, ki so sejali toliko gorja, kamor so prišli.

Povrnitev k resnici, vestnosti in poštenosti je rešitev za narode in države. Ali se je kdaj pri nas z resnico tako postopalo kakor v sedanjih dneh? Ne bom našteval goro komunističnih laži. Če hočejo komunisti človeka ubiti, ga z lažmi tako oblatijo, da se tistemu, ki jim verjame zdi povsem prav, da takega človeka ubijejo. Tako so delali z banom dr. Natlačenom, s prof. Kekom, univ. prof. Ehrlichom, generalom Rupnikom in nešteto drugimi.

Z vsem komunističnim gibanjem je laž tako neločljivo spojena, da če bi samo en teden vsi ljudje v Sloveniji govorili resnico, bi bilo partizanstva konec!

Nisem pa imel v mislih samo komuniste, ko sem govoril o bolezni. Če smo bili bolni tudi sami, zdravimo tudi sebe z resnico, vestjo in poštenostjo.

Za vsako zimo pride pomlad. Tudi za nočjo našega naroda bo zažarelo jutro svobode in veselja. Naš narod bo živel lepše življenje in nad njegovo bodočnostjo bodo bedeli kot angeli varuhi naši mučenci, naši veliki priprošniki pri Bogu.

Ruda Jurčec

PRVA SREČANJA S POLITIKO

(Novi časi / Tiempos nuevos III, Buenos Aires, 1962, str. 4-6)

Mislim, da ne bi mogel natanko povedati, kdaj sem se prvič srečal s politikom, kdaj spoznal, da sem zašel v njen vrtinec. Začetek prve svetovne vojne me je ujel na pragu prvih let ljudske šole. V hišo je od časopisov prihajal samo *Slovenski gospodar*. V čitalnico sem hodil prebirat liste, ki so pisali o prvih grozotah z bojišč na srbski fronti. Gledal sem slike sarajevskega atentata na Franca Ferdinanda in njegovo ženo, slike o Gavriloviču in Principu – vse je že tedaj izhajalo v dobro urejevanem slovenskem tedniku, ki je, mislim, nosil naslov *Ilustrirani tednik*. Vem le to, da na žalost ta list potem ni več dolgo izhajal.

Potem smo preživljali prva leta svetovne vojne in bilo je le malo sprememb – vsaj zame. Fronte so bile daleč, mesto in okoliške vasi so bile polne ruskih ujetnikov; prvič sem se dejansko srečal s politikom tisti dan, ko je prišel na dvorišče naše hiše črno obrobljen *Slovenski narod*, ki ga je imela naročenega naša »Hausfrau«-lastnica, ki je bila sicer prava Ljubljancanka, pa je zaradi posesti velikih vinogradov že nekaj desetletij bivala med nami.

Prihitela je s široko odprto prvo stranjo lista k studentu sredi dvorišča in že od daleč klicala mojo mano. Obe sta bili istočasno pri studentu, pa sta se pogovarjali o vsem, kar je bilo novega; ali že več ...?

Če sem le mogel sem sedel na kamnito ploščo studenca in poslušal. Včasih sta me spodili, toda tokrat je bilo, kakor da me nista opazili. Poslušal sem novice iz Ljubljane, osebnost J. Ev. Kreka mi je kar zrasla pred očmi. Gospodinja je pripovedovala, da je doma prav iz prisojne ulice, dve hiši od vile, kjer je gospodinjala njena prijateljica Cilka Krekova.

Potem so nekaj dni prihajali črno obrobljeni časopisi iz Ljubljane. Iz Ormoža se je nekaj ljudi odpeljalo na pogreb. Ko sem prebiral poročila in poslušal, kako je bilo, sem se srečeval z gibanjem, ki je takrat zajelo ves naš skrajni del vzhodne Slovenije, ki je bil stisnjen med Nemce, Madžare in Hrvate, in kar je bilo najbolj zanimivo, do vseh sosedov smo bili vsaj nezaupljivi, če že ne v odkritem boju z njimi.

Me je pa dolgo mučilo vprašanje, zakaj s Hrvati, ki so bili takoj onstran Drave, nismo mogli najti nikdar, tudi v času deklaracijskega gibanja ne tesnejših vezi in ne vidnejših stikov. Na mostu na Dravi je bila straža madžarskih orožnikov in financarjev, toda takoj v prvih vaseh smo se srečevali z ljudstvom, ki nam ni bilo naklonjeno Drava ni ločila samo dveh slovanskih narodov, ampak je bila taka, kakor da deli dva kontinenta.

Šele agitacija za majniško deklaracijo nas je vzgibala. V letih 1917 in 1918 se je že opažalo, kako se nadmoč nemštva maje.

Ormož je bil mestece, kjer je okrog leta 1900 slovenska večina začela naglo kopneti. Ob začetku prve svetovne vojne je bila premoč že v nemških rokah.

Ko je vojska ustavila delovanje vseh slovenskih prosvetnih in mladinskih organizacij katoliških in liberalnih, je samo še ena slovenska gostilna na Glavnem trgu ostala zbirališče skupine slovenskih intelektualcev, obrtnikov in trgovcev.

Toda najmočnejša narodna postojanka pa je ostala cerkev, kjer se tudi do konca vojne Nemcem ni posrečilo doseči, da bi bila služba božja v nemškem jeziku. Slovenci so si upali prirejati javne ulične

nabirke. Dekleta in žene so hodile ob nedeljah dopoldne po ulicah in za »cvetlični dan« prodajale cvetje. Vse so bile v narodnih nošah različnih pokrajin.

Zgodilo se je, da smo si upali slaviti praznik sv. Cirila in Metoda, kar že desetletja ni bilo dovoljeno.

Propaganda in nabiranje podpisov za majniško deklaracijo je bilo predvsem neke vrste plebiscitno glasovanje našega dela slovenskega ozemlja za Slovenijo. V tistih časih je bilo vse še hudo nejasno. Naše gibanje za Jugoslavijo je bilo predvsem gibanje za rešitev pod varni krov skupne Slovenije. Zavarovati smo hoteli stavbo, kjer ne bi bili več v taki nevarnosti na tako izpostavljenem trikotu med Nemci, Madžari in Hrvati. In kako to, da je bila ravno meja med Slovenci in Hrvati tako izpostavljena?

Časi ilirskega navdušenja ali hrvaško-slovenskega zблиževanja so bili že davni mimo. V prvih desetletjih našega stoletja se je razmerje med Slovenci in Hrvati prav v tem najbolj ogroženem delu Slovenije zelo poslabšalo.

Ves vzhodni del Slovenskih goric je v času ilirizma to je po letu 1830, iskal onstran Drave med Hrvati oporo. Stanko Vraz je zašel v radikalno razumljen ilirizem, kajti svoja gimnazijska leta je prebil v hrvaški gimnaziji v Varaždinu. Njegov zgled je bil zelo privlačen. Pozneje je mnogo slovenskih intelektualcev iz Prlekije odhajalo na gimnazijo v Varaždin. Mnogo teh je potem odmrlo za slovenski kulturni svet, le nekaj močnih osebnosti je ostalo zvesto slovenstvu.

Še hujše so bile skušnje v neposrednih stikih s hrvaškim prebivalstvom v vsakodnevem življenju. Ločila nas je Drava. Gledali pa smo se kakor tujci.

Slovenci tostran Drave v boju proti nemštvu nismo dobivali prav nobene pomoči s hrvaške strani. Nekaj sodelovanja je bilo med intelektualci iz Ormoža in Varaždina, zlasti obe sokolski društvi sta bili v stikih, toda to je bilo le ob prireditvah enkrat na leto.

Brž ko smo prestopili most čez Dravo, smo vedeli, da smo na nevarnih tleh. Ljudstvo je bilo zastrupljeno s čudnimi predsodki: mi zanje

nismo bili Slovenci, ampak »Štajerci« in sicer Štajerci druge vrste, ker pravi Štajerci so bili oni, ki so bili Nemci in so bili gospoda v našem mestu. Z nami Hrvatje niso marali imeti stikov, navdušeni pa so bili, če so jih povabili Nemci. Takoj onstran mosta je bila hrvaška gostilna, ki je bila ob nedeljah polna gostov, mi pa smo se ji morali na daleč ogniti in gledati, da smo bili do mraka že mimo, ker so nas v temi napadali. Čim bolj je naraščal Radičev vpliv v hrvaškem Zagorju tem bolj se je tostran Drave čutilo, kako malo smemo računati na oporo hrvaške strani. Hrvaška inteligenca je prišla ob ugled, seljaštvo pa potegnjeno v demagogijo, polno gneva in napuha.

Prvi val nemštva v Ormožu ni bil nasilen in ni želel ponemčevati mesta in okolice. Ponemčevali so na žalost »nemčurji,« ki so v drugi polovici 19 stoletja kot odpadli Slovenci hoteli biti to kar so bili nemški veleposestniki in veletrgovci. Nasilje se je povečalo, ko je proti letu 1900 Sudmarka začela graditi šole ponemčevalnice. Nemško občinsko vodstvo je omogočalo, da so se v mestu samem začeli naseljevati trgovci in obrtniki iz onstran Drave, in prvo kar se je zgodilo, je bilo, da se je Hrvat proglasil za Nemca in spremenil ime: iz Hribarja je nastal Huegler, iz Kralja Krall. Za hlapce in vajence so Nemci najraje najemali Hrvate in ti so potem bili tisti, ki so ob raznih prireditvah napadali Slovence.

Med baklado na čast cesarjevemu rojstnemu dnevu je vsako leto potekala bitka med Slovenci in Nemci, kdo da je gospodar mesta. Nemci so korakali s svojim sprevedom po mestu in klicali: »Heil, Heil!« Slovenci pa smo izza oglov ali iz vzporedne ulice klicali: »Živijo, živijo!« In takrat so navalili na slovenske fante – ne Nemci in njih sinovi – pač pa hrvaški vajenci in hlapci, oboroženi z bikovkami in okovanimi palicami... Na našem ozemlju prebivalci nismo bili Slovenci in to zgrešeno pojmovanje se je vleklo potem vse do druge svetovne vojne.

V drugem aprilskem tednu leta 1941 pa sta se prav sredi dravskega mostu v Ormožu srečala in pozdravila predstavnik ustaške hrvaške države in komandant Hitlerjeve nemške vojske.

Slovenstvo našega kota je bilo obsojeno na smrt!

RESOLUCIJA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament:

1. izraža spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih in nedemokratičnih režimov v Evropi in se poklanja vsem, ki so se borili proti tiraniji in zatiranju;
2. obnavlja svojo zavezanost miroljubni in uspešni Evropi, ki temelji na vrednotah, kot so spoštovanje človekovega dostojanstva, svoboda, demokracija, enakost, načela pravne države in spoštovanja človekovih pravic;
3. poudarja pomen ohranjanja spomina na preteklost, saj brez resnice in spomina ni sprave, ponovno potrjuje svoje enotno stališče proti vsem oblikam totalitarne vladavine, ne glede na ideološko ozadje;
4. opozarja, da so se zadnji zločini proti človečnosti in dejanja genocida v Evropi dogajali še julija 1995 ter da je za boj proti nedemokratičnim, ksenofobičnim, avtoritarnim ali totalitarnim idejam in težnjam potrebna stalna budnost;
5. poudarja, da je treba za okrepitev evropske zavesti o zločinih, ki so jih zagrešili totalitarni in nedemokratični režimi, podpirati dokumentiranje in pričevanja o nemirni evropski preteklosti, saj brez spomina ne more biti sprave;
6. obžaluje, da se 20 let po razpadu komunističnih diktatur v srednji in vzhodni Evropi, v nekaterih državah članicah še vedno neupravičeno omejuje dostop do dokumentov, ki so pomembni za posameznike ali potrebni za znanstvene raziskave; poziva vse države članice, naj si resnično prizadevajo za odprtje arhivov, tudi arhivov nekdanjih notranjih varnostnih služb, tajne policije in obveščevalnih služb, čeprav je treba zagotoviti, da se to ne bo izrabljalo za politične namene;

7. odločno in jasno obsoja vse zločine proti človeštvu in množične kršitve človekovih pravic, ki so jih zagrešili vsi totalitarni in avtoritarni režimi; žrtvam teh zločinov in njihovim družinskim članom izraža sočutje, razumevanje in priznanje za njihovo trpljenje;

8. izjavlja, da je evropsko združevanje kot model miru in sprave svobodna izbira narodov Evrope, da se zavežejo skupni prihodnosti, in da je evropska unija posebej odgovorna za spodbujanje in varovanje demokracije, spoštovanja človekovih pravic in načel pravne države, ne le v Evropski uniji, ampak tudi zunaj nje;

9. poziva Komisijo in države članice, naj si še naprej prizadevajo za krepitev pouka evropske zgodovine ter poudarijo zgodovinski dosežek evropskega združevanja in ostro nasprotje med tragično preteklostjo ter miroljubnim in demokratičnim družbenim redom današnje Evropske unije;

10. je prepričan da bi ustrezno ohranjanje zgodovinskega spomina, obsežno prevrednotenje evropske zgodovine in vseevropsko priznanje vseh zgodovinskih vidikov sodobne Evrope okrepilo evropsko združevanje;

11. glede tega poziva Svet in Komisija naj podpreta in zagovarjata dejavnost nevladnih organizacij, kot je organizacija Memorial v Ruski federaciji, ki se aktivno ukvarja z raziskovanjem in zbiranjem dokumentov, povezanih z zločini iz stalinističnega obdobja;

12. ponovno izraža svojo dosledno podporo okrepljenemu mednarodnemu pravosodju;

13. poziva k vzpostavitvi platforme evropskega spomina in vesti, ki bi zagotovila podporo pri povezovanju in sodelovanju med nacionalnimi raziskovalnimi inštituti, specializiranimi za totalitarno zgodovino, in k ustanovitvi evropskega dokumentacijskega spominskega centra za žrtve vseh totalitarnih režimov;

14. poziva k krepitevi obstoječih finančnih instrumentov, da bi podprli strokovne, zgodovinske raziskave, povezane z zgoraj opisanimi vprašanji;

15. poziva k razglasitvi 23. avgusta za vseevropski dan spomina na žrtve totalitarnih in avtoritarnih režimov, da bodo lahko dostojanstveno in nepristransko počastili njihov spomin.

Tega dne sta dva največja takratna totalitarna sistema v Evropi, nacionalsocialistični in komunistični, sklenila pakt o sodelovanju in nenapadanju. Kot vemo sta ga podpisala zunanja ministra nacistične Nemčije in komunistične Sovjetske zveze Von Ribbentrop in Molotov;

16. je prepričan, da je končni cilj razkritja in ocene zločinov, ki so jih zagrešili komunistični totalitarni režimi, sprava, ki jo je mogoče doseči s priznanjem odgovornosti, prošnjo za odpuščanje in spodbujanjem moralne prenoe;

17. naroči svojemu predsedniku, naj to resolucijo posreduje Svetu, Komisiji, parlamentom držav članic, vladam in parlamentu držav kandidatk, vladam in parlamentu držav, pridruženih Evropski uniji ter vladam in parlamentom držav članic Sveta Evrope.

Ta resolucija tako pomembne ustanove, kot je Evropski parlament pomaga družbeni zavesti o tem, kaj so bili totalitarni režimi 20 stoletja v Evropi in kakšne zločine so povzročali. Na več mestih izrecno poziva, da teh režimov ne smemo pozabiti in da jih je treba javno obsoditi.

Ta resolucija je bila sprejeta z veliko večino 553 glasov, proti pa je bilo le 44 glasov.

To prevrednotenje zgodovine pri nas še vedno nekateri komunisti imenujejo »psovko«, proti NOB, ki ni bila nič drugega kot vaba za navivne in lahkoverne.

Vprašanje nezastarljivega dostojanstva mrtvih je v vsej tragiki dobilo ponovno potrdilo ob prizorih iz rova Sv. Barbare v Huđi Jami.

Taki zločini so bili od nekdaj opredeljeni v človeški zavesti. Take zločine so opredelili vsi najpomembnejši pravni akti, med drugimi statut

Nürnberškega sodišča in statut Mednarodnega sodišča in so vključeni v slovenski kazenski zakonik.

Komunisti so skušali zamegliti in preprečiti kazensko-pravni pregon takih dejanj, vendar je to nemogoče zaradi številnih mednarodnih dokumentov in kazensko-pravnega akta t.j. Uredbe o vojaških sodiščih, ki je preganjala vse zločine zoper človečnost, kar pomeni, da v nobenem primeru ni mogoče govoriti, da v Sloveniji pregona teh zločinov ne bi bilo mogoče začeti.

Dr. Andrej Fink

RANJENI

Predsednik RS Türk je izjavil, da je bil Tito **»velika pa tudi kompleksna zgodovinska osebnost, izjemno pomembna za slovenski narod«**.

Ni mogoče razumeti, kako je inteligenčen človek mogel izreči kaj takega.

Partizani so peli: *»Z ruskih step veliki Stalin kliče zmagovito, z naših se gora odziva mu tovariš Tito«*.

Iz njihovih virov in mišljenja izhaja primerjanje in identifikacija »velikega« Stalina s po Türkovo »velikim« Titom. Ta tovarišija gospoda predsednika še navdušuje! Če se spomnimo tudi na verze

»Na klic Kominterne ... v boj za Sovjete ... po celem svet doni, Slovenija sovjetska velika bodeš ti!«, potem je res nerazumljivo, da ima demokratičen predsednik demokratične države v demokratični Evropski zvezi tako visoko mnenje o nedemokratičnem in totalitarnem oblastniku. Le kako to odmeva v Evropski zvezi?

Predvsem po odkritju grobišča v Hudi Jami se človeku poraja vprašanje, kaj mislijo še živi partizani o tem, o Titovi »veličini« in o zadnjih izjavah Janeza Stanovnika, ko pravi, da cilj NOB-ja ni bila samo osvoboditev, ampak tudi revolucija, socialna revolucija – zgraditev novega reda.

Mnogi partizani so se že takrat čutili prevarane. Tisti, ki so lahko ušli od partizanov, so bili potem njihovi najhujši nasprotniki.

Drugi, ki tega niso zmogli, so morali ostati z njimi do konca in se potem soočiti z dejstvom, da so bili njihovi poštene nameni in domoljubna čustva zlorabljeni.

Ivo Žajdela

UMORJENI ZORKO ŠČUKA

Goriška Mohorjeva družba je izdala knjigo »Moj oče Zorko«, v kateri njegova hči Marija razkriva temno zgodbo partizanskih »osvoboditeljev« v Trstu.

Moj oče je bil pred drugo svetovno vojno med voditelji ilegalnega slovenskega narodnega odpora v Trstu.

Začetek te dobe v tržaški zgodovini zaznamujemo s prvim tržaškim procesom, ko so bili ustreljeni štirje bazoviški junaki.

Oče se je rodil v Barkovljah pri Trstu leta 1912, v slovenski družini. Po italijanski klasični gimnaziji je leta 1936 dokončal študij agronomije na univerzi v Bologni. Po študiju je odprl kmetijsko trgovino v središču mesta, kjer so se ilegalno zbirali primorski Slovenci. Ustanovili so odbor tržaškega gibanja, kjer je bil oče zadolžen za spodbujanje narodne zavednosti, posebno v mladih, zlasti v študentih. Zanje je prirejal razne izlete, predavanja in tečaje.

Leta 1938 mu je uspelo v centru mesta organizirati sedež, kjer so se mladi lahko družili.

Najel je enonadstropno hišo, jo primerno preuredil in se tja preselil. V prvem nadstropju je bil velik salon, kamor je slovenska mladina zelo rada zahajala na predavanja, tečaje, zabave ipd. Tam so se odvijala tudi mnenja pomembne slovenske politične, kulturne dejavnosti v Trstu, v največji tajnosti pred fašistično oblastjo.

Ob sicer navideznem delovanju je moj oče imel stalne stike z vo-

ditelji Tigra v ilegali. Navadno so se srečevali skrivaj na kakih manj dostopnih gorskih prehodih na takratni jugoslovansko-italijanski meji, kjer so načrtovali skupne akcije upora proti italijanskim fašistom. Niso pa bila redka taka srečanja tudi v očetovi trgovini.

Septembra leta 1940 pa ga je fašistična policija aretirala in zaprla. To se je takrat dogajalo številnim Slovencem po Primorski. V zaporu je dočkal drugi tržaški proces decembra 1941. Na tem procesu so ga obsodili na smrt, a malo pred ustrelitvijo so ga pomilostili na dosmrtno ječo. Zaprli so ga na otoku Elbi, kjer je dočkal padec fašizma in v začetku leta 1944 prišel domov v Trst. Tu je kmalu spoznal, da je nezaželen pri partizanih, zato se je umaknil v Švico in se vrnil domov dva tedna pred koncem vojne.

Maja 1945 so ga oznovci doma aretirali in ga odpeljali v tržaški zapor.

Po večkratnem zaslišanju so ga prepeljali v ljubljanske zapore. Po treh mesecih so ga umorili. Za smrt smo izvedeli šele po petdesetih letih, ko so se po osamosvojitvi Slovenije odprli arhivi.

Takrat sem šla pogledat dostopno dokumentacijo v arhiv Slovenije. Pokazali so mi knjigo zapornikov, v kateri so bila na roko napisana imena obsojencev od 15. maja 1945 do 10. junija 1945.

Maja 1945 so očeta prišli iskat na dom oznovci in ga odpeljali v tržaški zapor. Tam so ga zaslišali, nato prepeljali v ljubljanske Centralne zapore Ozne in ga po treh mesecih umorili.

Med tistimi imeni sem zagledala ime mojega očeta in zraven pripis: »Odpuščen 11. 8. 1945«. Kako naj bi si to razložila? Pokazali so mi tudi očetovo mapo, kjer je bilo na nekem lističu s svinčnikom pripisano: »Bil je likvidiran«. To je edini dokaz, da so očeta umorili.

Še sedaj ne vem, kje, kdaj in kako se je to zgodilo?

Danes vem, da ga je umorila Ozna, ker je sumila, da je angleški agent. Ta podatek izhaja iz dokumentacije, ki se nahaja v Arhivu Slovenije. Vem tudi, da se je vsakega, ki je sodeloval z demokratičnim antifašizmom, Titov krvavi režim hotel znebiti, ker je predstavljal potencialno nevarnost za obstoj komunizma.

Pred kratkim sem izvedela, da je bil za mojega očeta v ljubljanskih zaporih pristojen oznovski referent »tovariš major **Mitja Ribičič**«.

Nihče z ničemer očetu ni mogel dokazati, da bi bil angleški agent. To je laž, ena izmed tisoč laži komunističnega režima. Tu ni bilo niti izmišljenega procesa proti njemu. Nekdo si je pač nekaj izmislil in vsemogočni »**tov. Mitja**« ga je določil za smrt.

Naša družina tisti čas je živela v Trstu, ki je bil takrat v coni A svobodnega tržaškega ozemlja.

Očeta smo doma vsak dan nestrpno pričakovali. Obujali smo nanj najlepše spomine in bili smo trdno prepričani, da se bo kmalu prikazal. Tako sem odraščala v tistem upanju 50 let. Oče pa se ni in se ne bo nikoli povrnil.

Mama je veliko trpela. Ko so očeta septembra 1940 aretirali fašisti, je ostala sama z enoletnim sinčkom in v pričakovanju drugega otroka, t.j. mene. Upala je, da se bo vrnil, a ni vedela kdaj. Zato ni vedela kaj ukreniti glede trgovine, stanovanja, skladišč in drugega imetja.. Visoki najemniki v centru mesta se je morala odpovedati, zato se je preselila v Barkovlje.

Oče ji je v pismih sicer dajal nasvete, a ukrepati je morala sama. Nekajkrat je šla na otok Elba, kamor so ga premestili, da se je z njim pogovarjala skozi rešetke. Pomisliti je treba, da se je to dogajalo v vojnem času, ko je vsako potovanje na Elbo predstavljalo veliko nevarnost. Za mamo je bilo to stanje nevzdržno. Zbolela je, velikokrat se jo videla jokati.

Da nas je lahko preživljala, se je mama pozneje zaposlila kot uradnica pri tržaškem *Primorskem dnevniku*. V službo se je vsak dan odpravila zgodaj zjutraj in se je zelo utrujena vrnila pozno zvečer. Ni ji ostalo veliko časa, da bi se posvetila mojemu bratu in meni.

Očeta smo se doma stalno spominjali
in pričakovali njegovo vrnitev.
Obujali smo najlepše spomine nanj
in prepričani smo bili, da se bo kmalu prikazal.
Tako sem odraščala, a oče se ni vrnil.

Da so mojega očeta maja 1945 odpeljali z nekim črnim avtom, je mama videla iz drugega nadstropja, kjer smo stanovali. Z zvijačo so ga privabili, da je iz hiše odšel na cesto, ga zgrabili in vrgli v avto.

Ker se ni vrnil, je šla mama drugo jutro vprašat v tržaški zapor, če je oče morda tam. Jugoslovanski poveljnik ji je svetoval, naj raje pride naslednji dan, da ji bodo kaj povedali. Ko se je mama drugi dan vrnila, so se ji partizani smejali in se norčevali, češ, kaj ni razumela, da jo imajo za norca.

Po tem dogodku nismo doma nikoli govorili, da so partizani osvobodili Trst. To mi je tako prišlo v kri, da še zdaj avtomatično rečem, da so partizani Trst zasedli.

Mama je že takoj po očetovem izginotju slutila, da so očeta ubili in da je njegovo truplo v enem od mnogih kraških brezen, katere mi imenujemo fojbe.

Moj brat in jaz pa sva bila še celo desetletje prepričana, da se bo oče vrnil.

V mladosti me je zelo zanimalo, da bi zvedela kdo in kakšen je bil moj oče. V prvem letu mojega življenja se medlo spominjam da sem ga nekajkrat videlaskozi rešetke, kot so mi doma pripovedovali. Nekaj bežnih spominov nanj mi je ostalo tudi iz časa, ko se je vrnil z Elbe.

Na splošno so ga ljudje imeli za idealnega človeka, ki se je razdajal za druge in je vsem rad pomagal. Bilo pa je tudi nekaj redkih izjem, ki v povojnem zgodovinoписju niso vedeli o njem nič spodbudnega, ali ga celo omalovaževali. Vse to pa me ni potrlo. Še bolj sem se zanimala za očeta in si vse zapisovala, kar sem izvedela o njem. Ti zapiski so bili povod, da sem napisala knjigo.

Moj oče je sodeloval s tigrovci. Skupaj so načrtovali razne akcije, katerih namen je bil onesposobiti italijansko vojsko.

V tržaškem nacionalističnem gibanju so si zadali za cilj odcepitev Julijske krajine od Italije in za njeno priključitev kraljevini Jugoslaviji.

Ker pa jugoslovanski komunisti tega niso odobraval, so se znesli nad tigrovci z ugrabljanji in umori, tako tudi z mojim očetom.

Ko sem imela 17 let, mi je vera v očetovo vrnitev začela plahneti. Počasi sem spoznavala resnico, začela sem sumiti, da je bil oče žrtev partizanskega nasilja. Znašla sem se v situaciji nelagodja, v popolnem protislovju. Pod zastavami, ki so slavile OF, sem prepevala partizanske pesmi, ob tem pa se zavedala, da je bil moj oče žrtev partizanov. Ob takem spoznanju bi se morala zjokati in pobegniti, a ker so človeške reakcije nepredvidljive, sem se bedasto smejala sama sebi ...

Moj oče se je v zaporu na Elbi posvetil pisanju pisem moji mami. Seveda pisal je le takrat, ko so mu oblasti dovolile. Vse je šlo po strogih pravilih, od velikosti papirja do uporabe peresa. Doma hranimo čez dvesto pisem in vsa so v italijanščini, ker jih je pred mamó moral prebrati zaporniški cenzor.

Vsa pisma dihajo ljubezen do moje mame in do otrok. Iz njih pa se tudi čuti močan odsev pripadnosti takratnemu narodnjaštvu.

SMRT IN PREŽIVETJE

SLOVENIJA 1945

Knjigo sta napisala *John Corsellis in Marcus Ferrar*,

Zato da bi bralci Tabora imeli vpogled v zmešnjavo tudi na drugi strani, – v 8. britanski armadi, ki je okupirala južno Avstrijo. Spoprijela pa se je ta armada z izzivom, na katerega je bila slabo pripravljena.

Direktor jezikovne šole v Britaniji je 30 let odkrival spomin na grozne dogodke, ki jim je bil kot humanitarni delavec priča ob koncu druge svetovne vojne. Tedaj, sredi sedemdesetih let, je v njegovo pisarno stopil nek študent in za vedno spremenil njegovo življenje. Šlo je za nedolžno vprašanje glede delovnega dovoljenja. John Corsellis je pogledal potni list in se zdrznil. Pred njim je stal argentinski Slovenec. John je vedel, zakaj ta Slovenec živi v Argentini. Zelo dobro je vedel.

V preteklosti, leta 1945, je bil priča prevari, ki je pognala v smrt 12.000 ljudi. Ti Slovenci so bili verni katoliki, ki so se maja 1945, po usodnem koncu druge svetovne vojne, proti komunističnim partizanom, umaknili na Koroško, v Avstrijo, Britanci pa so s prevaro te vojake, s civilisti vrnili nazaj k partizanom, ki so jih strašno poniževali in po satanskem mučenju umorili.

Študent je bil eden od preživelih civilistov.

Ko je druga svetovna vojna končno izdihnila, se je po cesti proti Ljubelju gnetlo veliko

John Corsellis

Begunsko taborišče Spittal - gimnazija, 5. razred, prof. Pajkovič

število Slovencev. Zapustili so svoje domove, imetje in se umikali proti Koroški v Avstriji.

Zemljevid Evrope je bil spremenjen in po celem ozemlju so šle ogromne množice moških, žensk in otrok. To je bila največja prisilna selitev, kar jih je kontinent doživel.

Umikajoči Slovenci takrat še niso vedeli, da bo večina tistih, ki so se mukoma vzpenjali po makadamski cesti proti karavanškemu predoru, čez nekaj tednov končala v množičnih pobojih v globinah brezen temnih gozdov. Nekaterim, le redkim je bilo po čudnem naključju prizaneseno v zadnjem trenutku.

In to je zgodba o preživelih:

Zgodovinsko ozadje je obramba pred nasiljem komunistične revolucije v času sovražne okupacije. Spomin na to nasilje je še vedno prisoten med prebivalci Slovenije, ki se je leta 1991 odcepila od Jugoslavije.

Maj 1945. Prisotnost britanske vojske bi morala biti za te begunce pred partizani odrešilna, pa ni bila. Večino tistih ki so prišli skozi ljubeljski predor, so Britanci poslali nazaj, kjer so jih komunisti - neoborožene zločinsko pomorili, da bi tako lažje uveljavili diktaturo proletariata. Britanci so o položaju zagotovo vedeli dovolj in bi lahko slutili, da te ljudi zagotovo čaka smrt.

Objektivna resnica je zapletena. To je zgodba ljudi, ujetih v vrtinec

Begunsko taborišče Spittal - gimnazija, prof. zbor s 6. razredom

vojne. Skoraj vsak Slovenec te generacije je v tem času izgubil očeta, mater, brata, sestro. Ljudje so se sprijemali s težkimi moralnimi izbirami. Mnogi čisto preprosti ljudje so našli pot iz labirinta in v skoraj nemogočih okoliščinah sprejeli človeške odločitve. Čutili so, da je nastopil čas, ko mora po dolgih letih skrivanja resnice priti na dan celotna zgodba tragedije. To je njihova lastna zgodovina – zgodovina dežele, ki je bila še pred nekaj leti majhna federativna republika, sedaj pa je samostojna država.

ŠAHOVSKE FIGURE

*Svobode naše jabolko se zlato
nam zakotalilo je v kri in blato,
in preden spet zasije v čisti slavi,
vsi bomo blatni, ah, vsi krvavi.*

Oton Župančič, sept. 1943

Spomladi leta, 1941 je Jugoslavija padla kot lahka žrtev nacističnega vojaškega stroja. Slovenija je prenehala obstajati. Prej je bila ena od

osmih banovin, sedaj pa so jo razkosali na tri dele. Ozemlje, ki je bilo bliže avstrijski meji, je bilo priključeno nemškemu »rajhu«. Hitler je prihrumel v Maribor in izjavil: »Naredite mi to deželo spet nemško!«

Madžarska je dobila majhen vzhodni del Slovenije. Drugo je dobila fašistična Italija.

Med obema vojnama je bila Slovenija priznana kot ozemlje s svojim narodom. Leta 1941 pa je bila zavest nacionalnosti zatrta. Slovenci so bili na tleh. Prišla je njihova najgrenkejša ura. Vsako podrobnost njihovega življenja so nadzorovali s totalitarno temeljitostjo. Gibanje med različnimi okupacijskimi conami je bilo praktično nemogoče.

Nemci so v svoji coni že od vsega začetka vladali s železno roko.

V italijanski coni, ki je bila razglašena za sestavni del Italije, se je podoba italijanskega vojaka izkazala za na videz prijaznejšo, a v resnici hinavsko.

In kaj so delali komunisti? Še preden je Hitler napadel Jugoslavijo, so komunisti sabotirali po tovarnah, vojašnicah in propagirali po deželi napredni nacizem in vzklikali Hitlerju. Po vzoru Sovjetske zveze ki je avgusta leta 1939 z Nemčijo podpisala pakt prijateljstva, so bili komunisti tesni kolaboracionisti Hitlerja, in smrtni sovražniki Anglo-Amerikancev. Ustanovili so proti njim protiiimperalistično fronto.

Po navodilu Kominterne, so pozdravljali naciste kot sovražnike kapitalizma in cenili, da je nemška država ustvarila delovna mesta za milijone nezaposlenih. Spodbujali so vojake, naj dezertirajo iz kraljeve jugoslovanske armade. Ko so katoliški študentje organizirali demonstracijo proti paktu, komunistov ni bilo zraven. Komunisti in simpatizerji so na svoje hiše izobešali zastave s svastiko, pozdravljali nemške čete in grozili, da bodo sedaj bogataši in župniki nastradali.

Stalin je dal postreliti vse nemške komuniste, ki so se zatekli v Rusijo pred Hitlerjem.

Komunisti v Zadvoru pri Ljubljani in v bližnji okolici so sklicali vse simpatizerje nemških prijateljev, »**da gremo pozdravit nemške osvoboditelje, ki so se ustavili na vrhovih Janč in Javorja, da jih prosimo, naj mejo predstavijo do nas, ki jih imamo radi, Italijanov pa ne maramo, ker imajo papeža.**«

Na Jesenicah je komunist potrkal na vrata družine Markež in njihovega sina vabil, naj se vključi v »Hitlerjugend«.

Markež ga je spodil iz hiše.

Po vojni, ko je prestajal šestmesečno zaporno kazen, ki mu jo je naložilo »ljudsko sodišče«, je v svojem ječarju spoznal človeka, ki ga je vabil v »Hitlerjugend«.

Tako so komunisti, ki so si pripisovali vse zasluge za poraz Nemcev, začeli tesno kolaboracijo na nemški strani, med tem, ko so protikomunisti, ki so jih pozneje označili za kolaboracioniste, začeli odpor kot zavedni narodnjaki, nasprotniki okupatorja.

Ko pa je Hitler 22. junija 1941 napadel Sovjetsko zvezo, so se komunisti obrnili od njih in ustanovili Osvobodilno fronto, ki je začela organizirati partizane pod vodstvom komunistov. Ljudje so jih kmalu odkrili, da so to zdaj sovjetski prijatelji, saj so peli: **»Na klic Kominterne ... v boj za Sovjete in čez gore polja, po celem svet doni, Slovenija sovjetska velika bodeš ti.«**

Ker slovenski fantje niso imeli posluha za partijo, je partizansko vodstvo, zapovedalo partizanom izvajati provokacije okupatorja, ki je s tem prisilili slovenske fante, iskati zavetja v gozdovih, nakar so jih mobilizirali partizani.

Ustrelili so enega sovražnega vojaka in okupator je podivjal. Pobil je deset slovenskih fantov za enega tujega vojaka in izvedel racije po vaseh za odgon v koncentracijska taborišča. Kdor je mogel, je zbežal, kam? V gozd, kjer so ga zajeli partizani in tako so se njih vrste množile z prisilnimi partizani. Nekateri so čakali priložnosti, da bodo pobegnili, drugi pa so se vdali v usodo in stopnjevali sovraštvo do vsega.

V slovenski komunistični partiji, ki je ob začetku vojne štela 800 članov, so staro vodstvo izrinili mladi člani, naklonjeni revoluciji – čim hitreje in za vsako ceno. Bili so maloštevilni, vendar dobro organizirani in vajeni ilegalnega delovanja. Med njimi sta bila tudi Boris Kidrič, vodja represije, in vsemogočni Edvard Kardelj, Titov ideolog.

Škof Gregorij Rožman je Slovence svaril pred nevarnostjo komunizma:

»... je nekaj bistveno slabega, ki bi narod vklenil v najhujšo sužnost.«

Slovenci so bili ujeti med kladivom in nakovalom. Na eni strani so jih tlačili okupatorji, zlasti zaradi slovanske kulture, po drugi strani pa jim je grozil komunizem z krvavo revolucijo.

Od pomladi 1942 so bili voditelji katoliške skupnosti izpostavljeni morilskim napadom. To so bili župani, učitelji, sodniki, duhovniki, intelektualci, žandarji in vsi, ki so se upirali vstaji komunistov. Bili so tarče atentatov in ugrabljanj. To so bile dobro načrtovane, preizkušane akcije, ki so jih že izvajali v Sovjetski zvezi in nato v vseh državah, kjer so komunisti zavladali.

Kardelj, komunistični strateg slovenskih partizanov, je leta 1941 zapisal: »*Brez usmiljenja fizično iztrebljanje vsake vrste ovaduhov in sovražnikovih agentov.*«

Komunisti so verjeli v bližnji konec vojne in so začeli z likvidacijo političnih nasprotnikov, da bi lahko prevzeli oblast. Pozneje so hoteli to »napako« opravičiti z izgovorom, da je takrat katoliška inteligenca že sodelovala z okupatorjem. To seveda ni bila resnica, je pa bil povod za netenje globokega sovraštva.

Dinko Bertonec, znan smučarski učitelj v argentinskih Andih, je nekega dne sredi zime skupaj z očetom odprl vrata, na katera je nekdo potrkal. Pojavil se je partizan in oba zasul s krogli iz brzostrelke. Oče, ki je bil v svojem okolju pomemben človek, je čez osem dni umrl, Dinko se je vrgel v stran in ga krogle niso zadele.

Franc Jeglič, sedaj poslovnež v Clevelandu, se spominja, kako so partizani v tilnik ustrelili njegovega strica sodnika.

Uroš, brat Mateja Roessmanna, se spominja: »V Devici Mariji. v Polju so najprej ubili starega žandarja, ki so ga Italijani upokojili. V svoji službi je poznal mnogo ljudi, posebno razgrajače. Nekega dne je partizan potrkal na njegova vrata in ga ustrelil. Občasneje so po vasi postrelili še nekaj drugih ljudi.«

Marija Hribar je doživela, kako so neko noč partizani udarjali po vratih in vpili: »Odprite, osvobodilna vojska!«

»Pridrveli so v hišo, plenili hrano, obleko in vse, kar jim je prišlo pod roko. Razmetali so vso hišo, nas sramotili in nam grozili z revolucijo.«

Neko drugo noč so v bližnji hiši pobili štiri odrasle in štiri otroke.

Marjan Loboda, kmečki fant, pripoveduje: »Devetindvajsetega maja nas je ob dveh ponoči zbudilo razbijanje po vratih Mama jih je odprla in zagledala vase naperjene puške. Rekli so, da so partizani in da morajo nekaj preiskati. Celo hišo so obrnili, pokradli kar so dosegli, stricu Jožetu pa zvezali roke in ga odvedli. Videli ga nismo nikoli več. Pozneje smo izvedeli, da so ga po nekaj dnevih mučenja umorili, nedaleč od vasi.«

Nekaj tednov pozneje sta se spet pojavila dva partizana in rekla, da so strica poslali v Srbijo in da morata zanj vzeti obleke, perilo in čevlje. Mrtev stric je bil samo izgovor, da so komunisti pobrali še njegove stvari.

Tri mesece pozneje pa so ob sedmih zjutraj potrkali na vrata Nemci, da bi družino odpeljali v prehodno zbirališče za pregon v taborišče v Nemčijo – zaradi simpatiziranja s partizani. Marjan je mlademu nemškemu vojaku rekel: »Ne morem iti z vami, dokler ne nahranim zajcev«. Vojak, preprost fant, je naslonil puško na drevo in s solzami v očeh pomagal Marjanu nakositi travo za zajce.

Prijava družine je bila zlobna. Čez čas so namreč Nemci ugotovili, da so jih prijavili partizani, ki so se hoteli znebiti cele družine. Nemci so pustili vso družino, da se je vrnila domov, a sedaj so ji grozili partizani, ki so govorili, da je družina z Nemci sklenila dogovor.

Civilisti se nikakor niso mogli izogniti vključenosti v vojno dogajanje.

Kakor hitro so komunisti junija 1941 prenehali biti na strani Nemcev, so jih začeli dražiti, kar pa je imelo povračilne ukrepe za civilno prebivalstvo. Kardelj je leta 1941 zapisal: »Neprestano napadaje sovražne pozicije, to je naloga partizanov, kri za kri, talca za talca«

Nekomunističen narod je opozarjal na previdnost, tako kot oblasti v drugih delih Evrope, vključno z britanskimi kanalskimi otoki, ki so jih okupirali Nemci. Svetovali so, da nima smisla dražiti sovražnika, ki ga v tem trenutku ni mogoče premagati. Po njihovem mnenju bi to povzročalo nesmiselne žrtve.

Škof Gregorij Rožman je v pastirskem pismu decembra 1941 zapisal: »Podvigi raznih osvobodilnih gibanj nerazsodnih ljudi v sedanjih razmerah narodu ne koristijo nič, pač pa škodijo. Naša dolžnost je,

da narodu prihranimo večje zlo. Učimo sebe in druge potrpeti in čakati».

Narod je bil prepričan, da so komunisti namenoma uprizarjali izzivalne napade blizu poštenih vasi, da bi povratni ukrepi najbolj prizadeli vaščane.

Znameniti primer so mirna vas Dražgoše. Komunisti so izzivalno napadli nemško patroljo, nato pa zbežali. V okupatorjevih represalijah je umrlo 41 domačinov. Nemci pa so skupine partizanov izsledili in pobili.

V očeh prebivalcev je bilo to za vas silno škodljivo dejanje, komunisti pa so bili zadovoljni, ker so jim zavezniki odobraval.

Britanci so ugotavljali, da četniški vodja Dragoljub Mihajlović uporablja britansko orožje za boj proti partizanom in, da ni dovolj učinkovit proti okupatorju. Partizani so enako svoj boj usmerjali proti domačinom, vendar pa so izzivali tudi okupatorja.

Zgoraj opisani dogodki kažejo, kakšno ceno je moralo plačevati civilno prebivalstvo, ki je bilo ujeto med obe strani. V preostali okupirani Evropi je bilo civilnih žrtev veliko manj.

Partizani so v boj namenoma vključili civilno prebivalstvo, saj so v svoji revoluciji hoteli likvidirati vse, ki se niso strinjali z njihovim nasiljem.

PREVARANI

Od 3. do 26. maja 1945

Medtem ko se je po Sloveniji plazila smrt, je imela 8. Angleška Armada v Avstriji veliko dela. Njen 5. korpus, ki je bil nastanjen na Koroškem, je bil bojna skupina, ki je dosegla uspeh v boju, vendar je imela zelo malo izkušenj z begunci. Poleg Slovencev, ki so prihajali v Vetrinje, so imeli opravka še s Srbi, Hrvati, Kozaki, Nemci, Bolgari in Madžari – vsega skupaj okoli 70.000 ljudmi.

Težko je bilo presoditi, kdo so bili sovražniki, nekdanji sovražniki vojni ujetniki ali pa samo civilisti.

Povelje za utaboritev v Vetrinju je dal major Paul Barre, 38 letni Kanadčan iz Montreala. Tudi on ni imel izkušenj z begunci.

Sedemnajst tisoč Slovencev se je gnetlo na odprtem polju, ki je bilo delno posejano s koruzo, delno pa je bilo sveže zorano. Konji, vozovi, domobranci in civilisti, so se nagnetli na tem polju.

Ni bilo stranišč, hrane je bilo malo. Ko je začelo deževati, so si begunci naredili začasna zatočišča iz starih kosov vrečevine in lubja, ki so ga olupili iz sosednjih dreves. Zopet drugi so si poiskali zatočišče pod vozovi. Težko je bilo bivati še bolj neprijetno. Britanci niso vedeli, kaj naj si mislijo o domobrancih. Začeli so se spraševati, zakaj so se umaknili pred njihovimi zavezniki partizani.

Ti so Celovec oblepili s plakati, na katerih je pisalo, da je osvobojena Koroška pod jugoslovansko oblastjo. Južni del Koroške so partizani zahtevali nazaj in predvidevali, da bodo z oboroženo okupacijo dosegli svoj cilj.

Britanska vojska pa je izpolnjevala dogovor zaveznikov, da Avstrijo, ki je bila od leta 1938 priključena Nemčiji, spet postavi kot samostojno državo.

Britanski vojaki so potrgali partizanske lepake, pustili pa britanske. V naglici pisan dnevnik Jane Balding tiste dni: »Partizani so ponoreli, povzročajo težave. Zvečer so zelo hrupni, streljajo v zrak. Danes zjutraj je bil incident na trgu, precej zoprno. Popoldne so paradirali po celem mestu, zelo bojovito.« Medtem je 5. korpus z budnim očesom

Major Paul M. Barre

pazil na sovjetsko armado, ki se je na vzhodu pomikala v notranjost Štajerske.

Britanski vojaki so postavili straže okoli vetrinjskega taborišča, da so ga ščitili pred prežečimi partizani. V taborišču pa je moral britanski vojak preprečiti linčanje moškega, ki so ga sumili vohunjenja za partizane.

Barre je s pomočjo skupine, v kateri je bil tudi John Corsellis, poskrbel, da so britanski vojaki skopali latrine, slovenske vojake so ločili od civilistov, preskrbeli hrano, pitno vodo. V prvih dveh tednih je rodilo mnogo žensk. Kljub primitivnim razmeram in pomanjkanju zdravnikov so preživeli vsi dojenčki, razen enega.

Corsellis je lastnikom 400 konj priporočil, naj jih umaknejo na rob taborišča in v vrstah privežejo pod drevesa. Postopoma so jih pošiljali v klavnico v Celovcu, od koder so jim vračali konjsko meso. Lastnikom konj to ni bilo všeč, toda hrana je bila potrebna.

»Uspelo mi je dobiti kos mila na osebo za razne potrebe«, je rekel Barre. »Ti ljudje so zelo verni in ob nedeljah so se vsi prikazali v najboljših oblekah. Ženska so imele razne lične obleke, moški pa na splošno temne obleke, bele srajce in kravate, le kje so jih hranili, likali in čistili? To je pa bilo zares čudež.«

Barre je uredil, da so bili begunci iz istih predelov skupaj in je spodbujal lastno upravljanje. »Želel sem jim dati občutek, da sami vodijo svoje taborišče. Zdelo se mi je, da jim na ta način lahko dam spodbudo in samozaupanje glede na bedo, ki so jo morali prestajati.«

Corsellis se je pritoževal nad pomankanjem koordinacije, toda tudi on je opazil, da je bil major Barre očarljiv in skromen mož, z veliko potrpljenja, ki se je kar se da potrudil za begunce. Begunci so imeli srečo, da so v času, ko je šlo za njihova življenja, prišli pod okrilje oficirja z jasnimi vrednotami, ki jim je želel pomagati.

Bolničarka Baldingova se spominja, kako je z z majorjem hodila okrog in po nacističnih pisarnah plenila papir za šolo, prosila za posteljnino in obiskovala zlasti bolne otroke. Domobranci so bili prepričani, da jih bodo Britanci poslali v boj proti komunistom. Jože Lekan je slišal, da so jih pošiljali v Italijo, da bi se pridružili armadi,

ki ji je poveljeval poljski general Anders. Bili so dobro razporejeni. Britanci so jih hranili z govedino, racami in ribami iz konzerv, ki so jih zaplenili v nemških skladiščih.

Slovenski prelat msgr. Matija Škrbec je šel v domobransko taborišče, da bi spodbudil fante, naj ostanejo skupaj in se pripravijo za nujni ponovni boj proti komunistom. Vsako jutro je 11.000 uniformiranih mož paradiralo na polju, duhovnik pa je daroval mašo.

Božidar Fink, ki je bil v poveljstvu domobrancev odgovoren za disciplinske zadeve, je rekel: »Naša glavna skrb je, v taborišču ohraniti disciplino in bojnega duha ter odkrivati ljudi, ki širijo zmedo in s tem škodijo vojaški morali«.

Pernišek je zapisal v svoj dnevnik: *»Svojski je večerni pogled na taborišče. Velikemu smaragdu podobna se v zahajajočem soncu blešči mogočna košuta. V skrivnostno modrino se odevajo hribi v veličastvu smrečnega zelenja. Kot tenčice gozdnih vil plavajo nad jezери bele meglice. Dan polagoma ugaša. Taborišče postaja en sam ogromen kres. Ognji osvetljujejo okolico in dimi se dvigujejo kot prošnje k nebu. Živahna je pesem domobrancev, spremljana od harmonik.*

Ob ugašajočih ognjih se umirja taborišče, nad njim plava skrivnosten mir. Luna srebri preproste šotore in zvezde pomežikujejo na modrem nebu.

Od nekje daleč se sliši skovikanje sove. Z nekim nerazumljivim strahom mi polni dušo. Ne morem se otresti zavesti, da to skovikanje prinaša grozo in naznanja smrt.«

Od 27. do 31. maja 1945

Pet dni pozneje, 27. maja, so Britanci med ploho dežja, ki je taborišče spremenilo v močvirje, začeli pošiljati domobrance nazaj v Slovenijo. Skoraj istočasno je britanska armada v Avstriji poslala 45.000 Kozakov sovjetski rdeči armadi, 14.000 Srbov in Hrvatov pa v Jugoslavijo. Pri Kozakih so morali uporabiti silo, saj so ti vedeli, da jih čaka smrt. Operacija se je sprevrgla v nasillje, ubijanje, samomore in obup.

Pri Srbih, Hrvatih in Slovencih se je britanska vojska zatekla k prevari, da bi zagotovila njihov mirni odhod usodi naproti.

Razširili so vest, da jih pošiljajo v boljše opremljeno taborišče v Palmanovo v Italiji, zahodno od Trsta. To je bila kruta laž.

Zahodne sile so se februarja 1945 na Jalti tajno dogovorile, da bodo sovjetske državljane, ki jih bodo našle pri nemških silah, ob koncu vojne vrnile v Sovjetsko zvezo. Ni pa se v Jalti omenjala repatriacija Jugoslovancev.

Domobranci so se bili predali in oddali orožje, zato bi jim morala vojska, če bi upoštevala ženevske konvencije, dajati zaščito kot vojnim ujetnikom ali beguncem.

Milovan Djilas, visok komunistični funkcionar, na čigar usodo je vplival njegov razkol s Titom je leta 1979 izjavil:

»Nikakor nismo mogli razumeti, zakaj so Britanci vrnili te ljudi. V okviru ideologije, ki je takrat prevladovala, smo mislili, da bodo Britanci simpatizirali s temi begunci, ki so se umaknili pred komunizmom.

Nekateri med nami Jugoslovanci so se celo bali, da jih bodo mobilizirali in pozneje uporabili proti komunističnim vladam. Na naše presenečenje pa niso storili nič tega, temveč so jih izročali nam komunistom.«

V času, ko se je odločalo o domobranski usodi, je nekaj predstavnikov britanske oblasti stopilo na njihovo stran in poskušalo blokirati repatriacijo, vendar ne iz ideoloških razlogov, ki jih je imel v mislih Djilas, temveč iz političnih in humanitarnih razlogov. Begunce naj bi raje poslali v begunska taborišča, kot da bi jih vrnilin v domovino. Dva dneva pozneje je Churchill dal taka navodila. Drugega maja je vrhovni zavezniški poveljnik za Sredozemlje, britanski feldmaršal Aleksander, izdal povelje, da naj predane protititovske jugoslovane napotijo v taborišča, dokler se o njihovi usodi ne odloči na vladni ravni. Vendar pa ni bilo jasnega dogovora glede tega, kaj bi bilo prav storiti. Britansko javno mnenje v zadnjih mesecih je bilo močno na strani Sovjetov in jugoslovanskih partizanov. Poveljnikom 5. korpusa se je zdelo normalno imeti prijateljske odnose z lokalnimi partizani, saj so bili njihovi »zavezniki«. Tako je bilo razumljivo, da so se Britancem zdeli domobranci in drugi protititovski Jugoslovanci sumljivi.

Sodbe, kdo je prijatelj in kdo sovražnik so se ravno začele prevešati

o tem. Ker partizani niso niso hoteli popustiti pred zahtevami o umiku s Koroškega in Trsta je nenadoma začel groziti oborožen spopad med Britanci in partizani.

Ameriški predsednik Harry Truman je zavzel do komunističnih režimov, ki so bili zavezniki v vojni, rezervirano mnenje in to nihanje je povzročilo 5. korpusu samo dodaten problem. Poleg tega je 13. maja prispelo obvestilo, da se avstrijski meji v Sloveniji približuje množica 300.000 Nemcev in še 200.000 Hrvatov.

Poročilo je bilo poslano zavezniškemu poveljstvu v Caserti v južni Italiji, to pa je vprašalo Titovo oblast v Beogradu, ali je pripravljena sprejeti repatriacijo 200.000 Jugoslovanov. Beograd je odgovoril pritr-dilno. Hrvati so navsezadnje bili Jugoslovani.

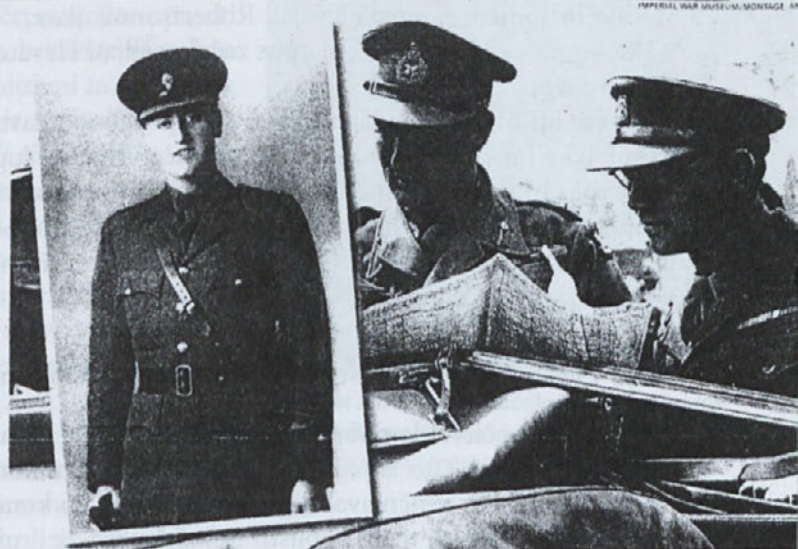
Morda so Britanci mislili, da bodo zaustavili bližajočo se množico 200.000 Hrvatov in jih poslali nazaj. V sklopu teh dogodkov so se morali

Nigel Nicolson
on how he
fell out with
his former
commander

MY former friend and enemy, Lord Aldington, has died of cancer, aged 86. It is poignant that a man who achieved so much in war, politics and business should be remembered for an event that took place after his retirement. In 1950 he was accused of having been primarily responsible in his youth for a major-war-crime. He won a libel action on this issue, and was awarded costs and damages of £1.5 million (three times any previous award for libel), but not a penny of the damages was paid to him by his defeated accuser, Count Nikolai Tolstoy, who declared himself bankrupt, unable to pay.

It was a famous case. I was myself involved in it as a witness, as I had been a young officer in the Brigade which at the very end of the war received orders from on high (how high was a disputed feature of the trial) to send back to Stalin all Russian soldiers who fell into our hands and to Tito all anti-Communist Yugoslavs who had fled over the mountains and were granted asylum in the British zone of Austria.

Lord Aldington (or Brigadier Toby Low, as he then was), transmitted these orders

Nigel Nicolson

Brigadir Toby Low (desno)

Nemci in Hrvati predati partizanom na avstrijski meji blizu Pliberka, ker je maloštevilna britanska vojska odklonila sprejem predanih.

Vendar je bila to pomembna sprememba, kajti 14. maja je general Brian Robertson, glavni upravni častnik v zavezniškem poveljstvu v Sredozemlju poslal 8. armadi sporočilo:

»Vse predano osebe jugoslovanske nacionalnosti, ki je služilo v nemških silah, je treba razorožiti in izročiti partizanom«.

To je vključevalo tudi Slovence, ki so tudi bili Jugoslovani (čeprav domobranci niso služili v nemških silah!).

Brigadir Toby Low je 17. maja, kot načelnik štaba 5. korpusa izdal drugo povelje: »Vsi Jugoslovani, ki so trenutno na območju korpusa bodo čim prej predani partizanom. Treba jim je NE povedati cilja preselitve. Vključeni bi lahko bili tudi civilisti!

Nekaj ur pozneje je prišlo še eno povelje od Aleksandra, da je treba vse četnike in jugoslovanske disidente premestiti v Distone, južno od reke Pad v Italiji. Poveljstvo 8. armade 5. korpusa tega povelja ni upoštevalo in so namesto tega izvajali Robertsonov ukaz.

Osemnajstega maja je 5. korpus začel pošiljati Hrvate in Srbe nazaj v Jugoslavijo.

Ko je bil o tem obveščen glavni štab poveljstva zavezniških sil, je to sprejel z omejitvijo, da ne sme biti nihče vrnjen v Jugoslavijo proti svoji volji in da se ne sme uporabiti sila. Če bi begunci nasprotovali, se morajo evakuirati v taborišča na območju »Distone«. 5. korpus je te omejitve izpolnil tako, da je žrtve zavedel v prepričanje, da se selijo v Italijo.

Maja 1945 so prišli na vrsto za vračanje slovenski domobranci

Ali so bile izročitve domobrancev ponujene Titu v zameno za njegov umik s Koroške? Tito si je z britanskim veleposlanikom v Beogradu od 12. maja dalje izmenjeval diplomatske note. Po končani ostri noti Britancev je Tito 18. maja popustil in izdal ukaz za umik partizanov.

Ko so Britanci začeli repatriacije, je Tito popustil verjetno so za ceno Koroške.

Britanski mešetarji so zamenjali 12.000 slovenskih domobrancev

za našo, nam ukradeno zemljo Koroško. (I. K.)

Ko je v začetku avgusta ameriški politični predstavnik C. Kirk protestiral proti vojaškemu povelju glede izročanj, so mu povedali, da je bila to vojaška odločitev in da se je z njo strinjal angleški prezident MacMillan.

MacMillan sam ni nikoli priznal sprejema te odločitve. Do smrti je zanikal dejanje, vendar pa je njegov osebni biograf, Alistar Horne, menil, da ga je zadeva veliko bolj mučila, kot je priznal.

Na koncu izčrpavajoče vojne, ki je otopila čustva, britanski poveljniki niso bili razpoloženi za subtilnost. Nigel Nikelson je zapisal:

»Veliko ljudi si je mislilo, da če je v tej vojni umrlo že več milijonov mladih moških, kaj potem, če jih umre še 30.000«.

Bila je kruta, praktična rešitev, ki so jo morale žrtve plačati s svojimi življenji, britanska armada pa z izgubo časti.

Načelnik domobranskega štaba Ivan Drčar je v svoj dnevnik zapisal, da so mu Britanci rekli, da imajo domobrance za vojne ujetnike, in če bi se preoblekli v civilna oblačila, bi jih obravnavali kot civiliste. To je bil še en namig, kako bi si domobranci lahko rešili življenja.

William Jones, prvi načelnik britanske misije pri partizanski vojski Slovenije.

(Iz gradiva Muzeja novejšje zgodovine)

Drčar je hotel izvesti obveščevalne operacije, da bi izvedel kaj več o namenih Britancev, vendar jih je poveljnik domobrancev odklonil.

Domobranci so se spoprijemali z največjim problemom, njihov poveljnik, Krener pa nalogi ni bil kos. Večina popoldnevov je bil Krener odsoten, ker je hodil k Vrbskemu jezeru obiskovat svojo ženo.

Eden od Krenerjevih bližjih poročnikov ga je opisal kot

»Velik prazen ego, katastrofa za Slovence«.

Nekateri begunci, ki so bili člani kratkotrajnega Narodnega odbora za Slovenijo, so bili presenečeni, da oni sami in njihova beseda ni bila nikjer upoštevana.

Torek, 29. maj 1945

Prekrasen sončen dan. Fantje 3. polka (Rupnikovega IK) odhajajo. Veseli so in njihova pesem odmeva po vsem taborišču. Angleži naložijo poslednji kamion. Počasi se avtokolona premakne. Divji hrup motorjev ne ogлуši vesele pesmi in vriska domobrancev. Morje belih robcev pozdravlja fante v slovo. Dekleta in žene jočejo Z očmi spremljajo kolono, dokler ta ne izgine za Zakamnom. Iz daljave še vedno odmevajo zvoki pesmi in harmonike.

A veselo razpoloženje se je v trenutku spremenilo, ko so kamioni na mostu čez Dravo namesto da bi zavili na desno, zavili na levo. Peljali so še nekaj sto metrov in ustavili ob velikem travniku. Navzoči domobranec pripoveduje:

»Oči vseh so ostrmele. Italija! »Vsi dol«! je bilo povelje. »Civilisti na levo«!

Izza njiv, poraslih s koruzo pa so se dvignili z naperjenimi brzostrelkami oboroženi angleški vojaki in nas počasi obkoljevali. Razočaranje je bilo nepopisno. Če bi bile tedaj angleške brzostrelke sprožile rafale na nas, bi nas rešile vsega strašnega, kar je sledilo.

Major Vuk Rupnik je kazal in zatrjeval Britancu očetovo pismo, ki je zatrjevalo, da nobeden domobranec, ne civilist ne bo vrnjen v Jugoslavijo.

Obkrožili so ga Britanski stražarji. Rupnikova žena, ki je stala poleg, se je hudovala, da smo poštene ljudje, ne kaki zločinci!

Po kratkem času je odločil Britanec: *»Če to pismo drži, velja le za vas in ženo. Za ostale je moja odločitev.«*

Ostali stražarji so priganjali nas na postajo Pliberk, kjer so bili že naši civilisti.

Kradli so nam ure, prstane, nalivna peresa. Nekateri prosili, še več zahtevali. Begunce so začeli priganjati v živinske vagonne.

Ko so bili vagoni polni, so povlekli vrata skupaj in jih zahakljali. Tudi vrata dveh potniških vagonov so zaprli. V vsakem vagonu pa je ostal po en partizan, če bi kdo poskušal bežati skozi lino v vagonu. Partizan je kapo vtaknil v žep, da ne bi bil prepoznaven. Ko je bilo vse varno, so se umaknili, njihovo mesto pa so prevzeli partizani, ki so bili večinoma skriti v grmovju in v stavbi postaje.

»Znotraj vagonov so začeli prevarani tolči po stenah in kriče preklinjati, ne partizane, temveč nas Britance, ki smo jih tako strašno prevarali, jim lagali in vse moške poslali v gotovo smrt. Tak prizor se je ponavljal dan za dnem, dvakrat na dan. To je bila moja najbolj strahotna izkušnja v življenju.«

H generalu Krenerju so prihajale vesti očitvidcev o izdaji, vendar jim ni verjel. Ukrenil ni ničesar, da bi rešil svoje fante.

Tudi civilni voditelji v Narodnem odboru za Slovenijo so si zakrivali

Brigadir Toby Low

Vračanja (Foto Muzej N. Zg.)

oči. Medtem, ko je tisoče mladih moških odhajalo v smrt, so bili ti voditelji kot paralizirani.

Pet domobrancev je ušlo in so se vrnil v taborišče. Šest poročil je prišlo od srbskih četnikov, dve poročili pa sta poslala slovenska civilista, ki sta videla, kako so domobrance spravljali na vlak.

Krener je isto zgodbo slišal trikrat od svojega načelnika štaba podpolkovnika Drčarja, enkrat pa od svojega šoferja Franca Šege, pa ni hotel ukrepati. Izjavil je, da so nekatere priče nezanesljive, Srbe pa je obtožil, da hočejo Slovence zavesti. Enega od civilistov je dal zapreti zaradi »širjenja vesti, ki povzročajo paniko«

Nek civilni vodja je povprašal poveljnika korpusa, generala Charlesa Keightleya, ta pa je predaje ogorčeno zanikal in

zagrozil, da bo kaznoval vsakogar, kdor bi širil take govorice.

Krener se je končno napotil v britanski glavni štab v Celovcu in ugovarjal, da vsi vedo, da vlaki ne morejo voziti v Italijo, ker so na edini možni liniji porušeni mostovi. Britanci niso imeli odgovora.

Šele pričevanje dr. Janeža je prevesilo tehtnico. Vrnil se je 30. maja. Verjeli so mu zaradi zbranih dokazov. Pred Pliberkom je skočil v polje rži in se rešil.

Ko se je vrnil in povedal svojo zgodbo je Narodni odbor za Slovenijo popustil pod pritiskom dokazov. Poslal je delegacijo z nalogo,

Vračanja (Foto Muzej N. Zg.)

da opozori preostale domobrance in civilne begunce. Takrat so bili že skoraj vsi rojaki vrnjeni.

Tisto noč je višji slovenski oficir, podpolkovnik Emil Cof, poveljnik zadnjega četrtega polka, sklical svoje oficirje in dal svoje zadnje povelje: *»Povedal sem jim resnico, saj so bila njihova življenja v neposredni nevarnosti. Ukazal sem, naj se razpustijo in gredo vsak svojo pot. Drugi redovi so lahko odločili, kot so želeli«*.

Brigada Jožeta Lekana naj bi odšla z enim zadnjih transportov. Tik pred ukazom za razpust je Jože šel na zborna mesto v polni opremi. Ko je hotel stopiti na tovarnjak, je prišel njegov oče in uporabil vso očetovsko avtoriteto, da bi sinu preprečil vrnitev. Jožetova sestra je prizor opazovala in se ji je zdelo, da bo oče sina udaril. Jože se je končno le uklonil, slekel del uniforme in ostal.

Vračanja (Foto Muzej N. Zg.)

Ko je Perniškova žena izvedela kaj se dogaja, je bruhnila v jok. Pri domobrancih je imela dva brata. Odhitela je na vojaško stran in ugotovila, da je poročeni brat še tam. *»Pridi, sedaj nisi več vojak, civilist si. Vzemi obleko mojega moža in se obleci!«* Ta pa jo je zavrnil in vztrajal, da ostane pri svojih fantih. Močno ga je udarila in zavpila: *»Sedaj imaš družino in dva otroka«*.

Mala Cirila je to opazovala. Nikoli še ni videla, da bi njena mati koga udarila. Brat je užaljen popustil in ostal

Najstnica Glorija Bratina je ukrepala s podobno odločnostjo. Njena dva brata, domobranca sta hotela oditi s svojima četama. Ona pa je našla civilna oblačila, ju obkročila z mlajšimi sestricami in bratci in skupaj so se obesili nanju, da nista mogla oditi. Zmagala je.

Drugi pa so še naprej neovirano odhajali s transporti in si niso mogli verjeti, da so Angleži sposobni kaj tako podlega.

Domobranski poveljnik je med vožnjo pogledal na zemljevid in vzkliknil, da gredo v napačno smer, njegovi vojaki pa so ga utišali, češ naj jih neha strašiti. *»Nihče ni poskušal bežati. Sedeli smo potrti, potopljeni v svoje misli, pretreseni, hipnotizirani, paralizirani«*, je zapisala Pavči Maček.

Večina je bila tako razočarana, tako pretresena, da se enostavno niso mogli premaknili. Podrli so šotore, sedli nanje in čakali tovornjake, da jih odpeljejo v smrt.

Domobranci so bili so večina preprosti, verni ljudje, vzgojeni tako, da so svoje želje podrejali oblasti. Zanje je bilo normalno, da se držijo skupine. Njihova odločenost, da gredo skupaj v smrt, je bila trdna solidarnost, lojalnost do soborcev in čast. To so bile vrednote, ki jih skušajo vcepiti vse vojske. Saj so te glavne motivaciji za vojake, da so v boju pripravljene tvegati življenje za soborce.

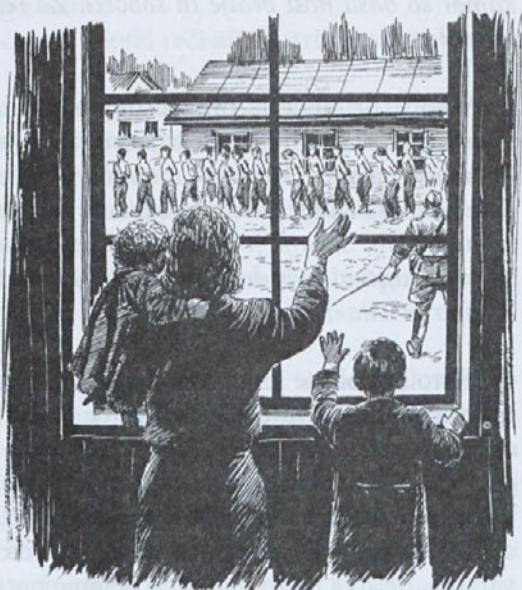
Domobranci, ki so šli za svojimi soborci na tovornjake, niso bili ovce, ki gredo molče v zakol. Zavestno so se odločili za bratsko prijateljstvo do svojih prijateljev – soborcev.

Stopali so na tovornjake, ne da bi kdo trenil z očesom. Vedeli so za nesramno prevaro in Britancem ni bilo treba nikogar siliti.

V zadnjem trenutku sem enega od prijateljev potegnil iz vrste in mu rekel. »Nujno je, da ostaneš živ, čaka nas ogromno dela, če umreš je vsega konec.« Zapustil je tovornjak, ko pa so odhajali zadnji transporti, si je nenadoma premislil, skočil na poslednji tovornjak in se odpeljal.

Enaintrideseti maj je bil zadnji dan transportov. Okoli 500 domobrancev se je tisti dan vkrcalo na tovornjake, 500 pa jih je ostalo.

Slovenci so bili zgroženi zaradi britanske prevare. Mnogim je grenkoba ostala v duši vse življenje in še zdaj zavračajo vse, kar je britanskega. Jože Lekan je 55 let pozneje v Clevelandu izjavil: »Britance sovražim iz dna duše. Še vedno sem tako besen, da bi streljal nanje, če bi imel možnost.

»Z Bogom, očka!«

Richard Good, Slike: Erko

Poveljnik Ivan Korošec, ki je z desetimi sotrpiti v noči jurišal iz Teharij pripoveduje: »Potem, ko so nas nagnali iz barak, je prišel za nami v taborišče naš četrti polk, pretepen in zaničevan. Ko so jih razdelili v A, B in C skupino, so jih nagnali k nam na kamenito dvorišče za v to C skupino.

Začudeno smo se gledali, ko so nam dejali, da so že vedeli kam odhajajo.

»Pa zakaj ste šli, če ste vedeli za našo usodo«?

»Kam pa naj bi šli? Vedno smo bili skupaj. Kako naj bi vas pustili same. Skupno smo šli v boj, če je treba, skupno gremo v smrt«!

Milči Lekan je opazovala odhode: »Ko je bila prevara znana, sem še vedno videla več tovarnjakov z vojaki, ki so vedeli, da gredo v smrt. Govorili so: »Da če gre moj prijatelj, grem tudi jaz.« Niso hoteli zapustiti bojnih tovarišev.

Nekdo je rekel: »Če Bog od nas zahteva žrtev, bomo tudi mi šli tja, kamor so odšli naši bratje in soborci. Za resnico smo pripravljeni tudi umreti.«

Mnoge Britance je bilo resnično sram. Nigel Nikelson je 45 let pozneje zapisal: »To so bili trije sramotni tedni. To je bila ena najsrmatnejših operacij, kar so jih morali britanski vojaki izvesti pod ukazom. To brutalno dejanje je bilo izvedeno z vednostjo, da jih pošiljamo v roke komunistom. Sočutje je bilo potlačeno. Namenoma je bilo organizirano veliko izdajstvo, da bi dosegli trenutno korist, toda kakšno? Da bi pomirili Stalina in Tita«!

Tisto popoldne je dr. Meršol izvedel, da nameravajo poslati nazaj tudi slovenske civilne begunce in da bodo začeli z odvažanjem naslednji dan ob petih zjutraj. Dr. Meršol je šel k Majorju Barre-ju in mu dejal: »Torej je vendarle res, da Angleži vračajo begunce v Jugoslavijo v mučenje in smrt. Najprej so poslali vojake, sedaj smo pa mi na vrsti, civilni begunci. Do sedaj nismo verjeli, da so Angleži zmožni laži in varanja, dejstva pa to nečastno dejanje potrjujejo«.

Barre je prebledel. Prosil je dr. Meršola, naj ga spremlja k poročniku

Hamesu. Ta je vzel v roke nek dopis in rekel: »Imam odredbo, da se jutri, 1. junija, odpravi iz taborišča 2700 slovenskih civilnih beguncev, in sicer 1500 na postajo Pliberk in 1200 na postajo Marija Elend. Za odhod morajo biti pripravljene ob petih zjutraj. Odpeljani bodo na kamionih iz taborišča na omenjeni postaji, kjer jih čaka vlak.

Barre je prosil Hamesa, naj počaka, kjer bo šel sam v Celovec k svojemu neposredno nadrejenemu majorju Johnsonu.. Tam je Johnsona prosil, naj pomaga rešiti slovenske begunce, kar je dolžnost Angležev, saj so jih sprejeli pod svojo zaščito.

Johnson ni bil prav srečen. Ni hotel reči ali se strinja ali ne. Odločitev je bila težka.

Potem ko sta se majorja pogovarjala kakih 30 minut, so dr. Meršola poklicali v pisarno. Johnson mu je ponudil stol, ga nekaj sekund molče gledal, nato pa mu je rekel v prisotnosti majorja Barre-ja: »Odločili smo, da civilisti ne bodo poslani proti njihovi volji v Jugoslavijo. Samo tisti, ki to želijo, naj gredo«

To se je zgodilo samo 12 ur pred tem, ko bi morali biti prvi civilisti vrnjeni.

Okrog pol ene ure je zapeljal v taborišče šest avtomobilov z angleškimi oficirji. Na tretjem se je vozil feldmaršal viscount Aleksander. Mogočna postava stopi, z voza, major Barre mu raportira in za tem predstavi skupino. Feldmaršal se dostojanstveno z vsemi rokuje in takoj začne razgovor s taboriščnim vodjem dr. Valentinom Meršolom. V razgovoru, trajajočem približno 20 minut, je bil zelo ljubezljiv. Videti je bilo, da je o vsej zadevi seznanjen.

Dr. Meršol je v razgovoru dejal:

Dr. Valentin Meršol

»Vas sedaj prosim gospod Feldmaršal, za vašo dobrohotno zaščito in pomoč za Slovence, kakor tudi za ostale jugoslovanske begunce. Posebno pa vas prosim, da blagovolite odrediti, da slovenski in drugi jugoslovanski begunci ne bodo vrnjeni v Jugoslavijo, ker bi bili tam zaprti, mučeni in pobiti.

Da je tako, nam povedo naši vojaki, ki so bili zadnji teden vrnjeni, pa so ušli iz koncentracijskih taborišč, kjer so bili pretepeni in mučeni ter večina brez vsakega zaslišanja in sodbe umorjena. Ti ubežniki so se vrnili prek gora in podali izjave. Nekateri še z ranami, ker so bili streljani, a ne smrtno zadeti, in so se v temi rešili iz skupnih jam, kamor so jih metali. Ti domobranci se niso borili proti zaveznikom, nasprotno, oni so reševali zavezniške vojake – letalce ter pomagali zaveznikom, kjerkoli so mogli. Borili so se samo proti komunistom, ki so se na Slovenskem in v drugih delih Jugoslavije obnašali kot roparji in morilci.«

Feldmaršal je poslušal, to in ono kratko vprašal in nato rekel:

»Kar se mene tiče, vi lahko ostanete tukaj v Vetrinju. Bodite prepričani, da bom vam in vašim ljudem pomagal.«

Istega dne zvečer je poročnik Hames dobil novo povelje:

Nova vojaška politika glede Jugoslovancev s takojšnjo veljavo:

1. Noben Jugoslovan ne bo več vrnjen v Jugoslavijo ali izročen jugoslovanskim četam proti svoji volji.
2. Jugoslovani, ki so se borili proti Titu, bodo veljali za osebe, ki so se predale, ter bodo poslani v vetrinjsko taborišče.
3. Vse te osebe bodo veljale za preseljene osebe in bodo končno napotene v Italijo.

(nadaljevanje sledi)

HUDO ZLO IZ HUDIH JAM

463 mumificiranih trupel

Danes ni več skrivnost, da so v rovu med dvema jaškoma, našli kar 463 trupel in da so bila trupla razmeroma dobro ohranjena, saj razmere v zapečatenem rovu niso dopuščale razkroja. Bela snov na njih ni apno, temveč plesen in da se je izkazalo, da jaška nista dva, ampak, da so celo trije. Do tretjega se morajo raziskovalci še prebiti, saj je pot do njega otežena zaradi zasutja z zemljo.

»Tistim, ki pravijo, da so povojni poboji pravni in da ni etično, da bi javnost videla žrtve, lahko le odgovarjamo s temeljnimi, globalnimi smernicami pravičnosti – resnica in pravica sta temelj sprave«, pojasnjuje Jože Dežman.

Svet, v katerem so si oblastniki vzeli pravico do pobijanja neoboroženih ljudi brez sojenja ni, ki so pomorjenim kratili pravico do groba in spomina, njihove svojce pa rasistično diskriminirali, je svet, ki je zanikal posvečenost mrtvih kot temelj človeške civilizacije. S takim odgovorom do zločina je ta svet zapisan propadu.

Slovenski in mednarodni odmev ob teh zločinih je velik. Vedno bolj sta tako Slovenija kot svet zgrožena ob odkritju grozljivosti prikritih grobišč in morišč.

Po kratkem času trajanja, številu žrtev, načinu izvedbe in množičnosti gre za pojav, ki ga lahko primerjamo z največjimi zločini komunizma in nacionalsocializma.

Množični pomor vojnih ujetnikov in civilistov, ki ga je ukazal titoistični režim, je največji zločin vseh časov na slovenskih tleh.

To je največji pomor neoboroženih ljudi po drugi svetovni vojni v Evropi.

Slovenija je največje morišče v naši zgodovini.

Ob odkritju morišča v rovu Sv. Barbare so nekateri govorili, da gre za zarotniško politično dejanje, da gre za poskus zamenjave vlog

**Nemočna priča obtožuje Tita,
Kardelja, Mačka, Ribičiča in
druge zločince.**
(Foto Družina)

zmagovalca in poraženca. Vendar odkrivanje zločina ne more biti politična zarota.

Ko odkrivamo zločine, odkrivamo lažne utvare, s katerimi so skušali te zločine prekriti.

Žrtve iz rova Sv. Barbare pozivajo k sočutju in obtožujejo svoje morilce.

»Ali jim kdo lahko vzame to resnico in pravico? Ali nam kdo lahko vzame možnost, da bi vedeli in sočustvovali?« sprašuje ob tem Dežman.

Podobe hudega zla v Barbarinem rovu so podobe, ki nam postavljajo temeljno vprašanje: »Ali ima kdorkoli v imenu katerihkoli ciljev pravico v miru ubijati vojne ujetnike in civiliste?

Ali ima kdorkoli pravico, da po takem zločinu govori o osvoboditvi, bratstvu, enakosti še naprej?« sprašuje Jože Dežman.

* * *

Priobčujemo seznam pripadnikov JVvD, formacija odporiške vojske v domovini, katere odred je bil razporejen v vasi Grčarice, v začetku septembra leta 1943, po vojnem razporedu, čakajoč na enote JVvD, ki so s Hrvaške prihajale v Slovenijo.

Partizanske enote v tesni kolaboraciji z italijanskim odredom topništva, so jih prisilili z več dnevnim bojem in rušenjem, ognju in ranjencih, k vdaji. Glavnina je bila neusmiljeno pobita naslednji dan, ostale pa so partizani postopno likvidirali v septembru in oktobru 1943.

* * *

Obeležje v belem marmorju na razvalinah cerkve Sv. Križa v Mozlju.

* * *

Pomorjena trupla je mogoče zasuti, pokopati, toda nemogoče je pokopati krivično preteklost. Vedno in vedno se povrača z bolečo zahtevnostjo razščiščevanja.

**Mozelj - razvalina
cerkve sv. Križa -
rdečim je bila v napoto**

* * *

Z nasilnim odhodom tisočev, je njih mesto ostalo prazno. Nihče in nič ga ne more nadomestiti.

Kako je mogla »zmagoslavna« vojska spočeti iz sebe tako ostudno bojazen pred nasprotnikom?

Koliko ljudi je bilo pobitih? Na Tisoče? Kdo ve, koliko jih je bilo zares?

Moj Bog, koliko je to ljudi?: koliko je to naših Slovencev! Koliko mladih mož, fantov, očetov sinov, deklet in mater? In to brez sodbe in obsodbe.

Eno pa je gotovo: Vsa človeška zloba se je zbrala v odločitvi, da se ti ljudje kaznujejo s smrtjo. Zbrali so ves zločinski pogum, da se je to dejanje tudi izvršilo.

Njihova zmaga je največji zločin nad narodom!

DAROVALI SO

Tiskovni sklad Kanada

Klemenčič Stane	\$ 500.-
Hutchison Marija	\$ 200.-
V spomin pokojnega Janeza Alberta in Toneta Bančiča, darovala žena Ivanka	\$ 100.-
Ferkul Mija	\$ 40.-
Sedej Matija	\$ 30.-
Kastelic Jože (38)	\$ 25.-
Kastelic Janez	\$ 15.-
Meglič Ignac	\$ 20.-
Sterle Martin	\$ 15.-
Koželj Jože	\$ 15.-
Platnar Janez	\$ 15.-
Košir Janez	\$ 10.-
Osredkar Franc	\$ 5.-
Kus Franc	\$ 5.-
Jereb Slavka	\$ 5.-
Gospa Skubic	\$ 5.-

Tiskovni sklad USA

Stenley Stepec	\$ 30.-
Ljudmila Skerl	\$ 20.-
Albert in Tone Jurečič	€ 50.-

Darovi društvu

Pogačnik Branko v spomin na pok. starše	\$ 100.-
Lidija Sivec v spomin na pok. starše	\$ 50.-
Stenley Stepec	\$ 50.-
Anton Pechavar	\$ 30.-
Ivan Hauptman	\$ 30.-

Največja sreča je osrečiti druge.

Prisrčna hvala vsem darovalcem. Bog vam povrni v sreči, uspehu in zdravju!

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov.

TABOR je last zveze DSPB - TABOR

Mnenje Tabora predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora.

Tabor izdaja konzorcij.

Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila.

• • •

TABOR is the voice
of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

• • •

TABOR es el órgano
de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos.

• • •

NAROČNINA (letna):

Za Slovenijo in Evropo 20 €.

Za vse druge države 20 USA dolarjev.

• • •

*Dopise, članke, poročila in nakazila
pošiljajte na naslov konzorcija:*

Mag. Ivan Korošec,

Bratov Učakar 90

1000 Ljubljana

Slovenija.

E-mail: ivankorosec@hotmail.com

• • •

Glasilo Tabor ureja uredniški odbor

Tehnični urednik: Andrej Gale

Tiskovna poročila: dr. Peter Urbanc

Konzorcij: mag. Ivan Korošec

Tiskarna: Rudi Mišmaš, Šmarje Sap

***Tisti, ki krivi moritve ste velike,
pridite in preštejte naše kosti***

Po spiranju in pregledu vsake kosti posebej pa so bili človeški ostanki razvrščeni po skupinah kosti. Foto Pavel Jamnik